

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-48>

УДК 657.424:657.6:004

JEL classification: M41, M42, M15

САРАПІНА Ольга

Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-1468-420X>

e-mail: olgasarapina@gmail.com

СРЕМЯН Олена

Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-8170-7598>

e-mail: olenayeremian@gmail.com

ХАРЧУК Євгеній

Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0009-0000-2902-5218>

e-mail: harcukevgenij1@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У статті систематизовано організаційно-методичні засади обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками в умовах цифровізації економіки. На основі аналізу НП(С)БО 11 «Зобов'язання» та МСФЗ визначено ключові елементи облікової політики та методи оцінки заборгованості в операціях із пов'язаними сторонами. Обґрунтовано впровадження процесно-орієнтованих та ризик-орієнтованих підходів до аудиту в середовищі ERP-систем та електронного документообігу із застосуванням комп'ютеризованих методів перевірки (СААТs). Розроблено практичні рекомендації щодо автоматизації внутрішнього контролю, що дозволяє мінімізувати операційні ризики, забезпечити достовірність фінансової звітності та підвищити ефективність управління поточними зобов'язаннями підприємства в сучасному інформаційному середовищі.

Ключові слова: облік, аудит, постачальниками та підрядниками, кредиторська заборгованість, МСФЗ, ERP-системи, електронний документообіг, внутрішній контроль, фінансова звітність, СААТs, пов'язані сторони, податкова безпека, ефективність управління.

SARAPINA Olga, YEREMIAN Olena, KHARCHUK Yevgeniy

Kherson National Technical University

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS AND DIRECTIONS FOR IMPROVING ACCOUNTING AND AUDITING OF SETTLEMENTS WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS UNDER MODERN ECONOMIC CONDITIONS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

The article presents a comprehensive study of the theoretical foundations and practical aspects of accounting and auditing of settlements with suppliers and contractors. The relevance of the topic is driven by the rapid development of market relations, globalization, and the necessity to harmonize national standards with IFRS in the context of the digitalization of the economy. Scientific approaches of leading domestic scholars regarding the essence of liabilities and accounts payable as a key financial lever of an enterprise are summarized.

Particular attention is paid to the analysis of the impact of IFRS 9 "Financial Instruments", IAS 24, and IAS 37 on the methodology for measuring and disclosing information on settlements with counterparties. The necessity of applying professional judgment by accountants in recognizing constructive obligations and transactions with related parties is substantiated. The author details elements of accounting policy that critically affect the reliability of the Balance Sheet and Statement of Cash Flows indicators, specifically: liability measurement methods, inventory procedures, and the mechanism for writing off bad debts.

The scientific novelty lies in the development of adapted methodological approaches to auditing under the conditions of using cloud-based ERP systems and electronic document management. An integration of process-oriented and risk-oriented approaches is proposed, allowing the auditor to effectively evaluate automated control procedures and utilize Computer-Assisted Audit Techniques (CAATs) for continuous testing of data sets. It is determined that the implementation of electronic contracts and integrated accounting systems minimizes the risks of misstating financial statements and enhances the enterprise's solvency. Practical recommendations for improving internal control are formulated to ensure transparency of mutual settlements and compliance with financial discipline.

Keywords: accounting, auditing, suppliers and contractors, accounts payable, IFRS, ERP systems, electronic document management, internal control, financial reporting, CAATs, related parties, tax security, management efficiency.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.01.2026

Прийнята до друку / Accepted 22.02.2026

Опубліковано / Published 31.03.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Сарапина Ольга, Єремян Олена, Харчук Євгеній

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки, глобалізації господарських процесів та зростання конкуренції між суб'єктами господарювання особливого значення набуває ефективна організація бухгалтерського обліку та аудиту. Однією з ключових ділянок облікової роботи на підприємстві є розрахунки з постачальниками та підрядниками, оскільки саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу, своєчасне постачання матеріальних ресурсів, виконання робіт і надання послуг. Водночас ці розрахунки формують значну частку поточних зобов'язань підприємства та істотно впливають на його фінансовий стан.

Раціональна система обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками сприяє підвищенню платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства, а також забезпечує належний рівень фінансової дисципліни. Натомість помилки в обліку кредиторської заборгованості, порушення договірних умов або несвоєчасне погашення зобов'язань можуть призвести до фінансових санкцій, судових спорів і втрати ділової репутації. Саме тому питання правильного відображення розрахунків з контрагентами у бухгалтерському обліку є актуальним як з практичної, так і з наукової точки зору.

В умовах гармонізації бухгалтерського обліку в Україні з міжнародними стандартами зростає роль контролю за достовірністю фінансової інформації. Особливого значення набуває аудит, який виступає інструментом незалежної перевірки та підтвердження правильності ведення обліку і складання фінансової звітності. Аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками дає змогу своєчасно виявляти помилки, зловживання та порушення, а також оцінювати ефективність системи внутрішнього контролю на підприємстві.

Крім того, активне впровадження інформаційних технологій і автоматизованих систем обліку зумовлює необхідність удосконалення методики аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. Це потребує застосування нових підходів до оцінки ризиків, аналізу облікових даних та формування аудиторських доказів. У зв'язку з цим дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку й аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками є своєчасними і актуальними.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками посідають важливе місце у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, оскільки вони безпосередньо пов'язані з формуванням кредиторської заборгованості, забезпеченням платоспроможності підприємств і достовірністю фінансової звітності. Значний внесок у розвиток теоретичних і методичних засад бухгалтерського обліку зробили такі українські науковці, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, М.І. Бондар, В.В. Сопко, Л.В. Нападовська, О.А. Петрик та інші.

У працях Ф.Ф. Бутиця розглянуто фундаментальні положення теорії бухгалтерського обліку, зокрема економічну сутність зобов'язань і кредиторської заборгованості, їх класифікацію та принципи відображення в обліку і фінансовій звітності [1]. Автор наголошує на необхідності чіткого дотримання принципів обачності та нарахування під час визнання зобов'язань, що є особливо важливим для розрахунків з постачальниками та підрядниками.

С.Ф. Голов у своїх дослідженнях акцентує увагу на організації фінансового обліку та формуванні інформаційної бази для управління зобов'язаннями підприємства [2]. Автором детально проаналізовано порядок відображення кредиторської заборгованості у фінансовій звітності, а також розкрито проблеми гармонізації національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами фінансової звітності.

М.І. Бондар у своїх наукових працях досліджує питання складання та аналізу фінансової звітності, зокрема в частині відображення поточних зобов'язань [3]. Автор підкреслює, що якість інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками значною мірою залежить від рівня організації аналітичного обліку та внутрішнього контролю на підприємстві.

В.В. Сопко розглядає бухгалтерський облік як систему інформаційного забезпечення управління, у межах якої розрахунки з постачальниками та підрядниками відіграють важливу роль [4]. У його працях значну увагу приділено методиці документального оформлення господарських операцій, пов'язаних із придбанням матеріальних ресурсів і послуг, а також контролю за своєчасністю виконання договірних зобов'язань.

Проблеми аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками висвітлено в наукових дослідженнях О.А. Петрик, Н.М. Ткаченко, Л.П. Кулаковської та інших вчених [5,6,7]. У роботах науковців аудит розглядається як інструмент незалежного фінансового контролю, спрямований на підтвердження достовірності облікових даних і фінансової звітності. Автори наголошують на необхідності комплексного підходу до перевірки розрахунків з контрагентами, який включає аналіз договорів, первинних документів, облікових регістрів і даних фінансової звітності.

Окрему групу досліджень становлять праці, присвячені оцінці системи внутрішнього контролю та управлінню кредиторською заборгованістю. У них підкреслюється, що ефективний внутрішній контроль за розрахунками з постачальниками та підрядниками дає змогу знизити ризик помилок, зловживань і фінансових порушень, а також сприяє своєчасному погашенню зобов'язань.

Зарубіжні науковці у своїх працях приділяють значну увагу питанням обліку зобов'язань відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, а також застосуванню ризик-орієнтованого підходу в аудиті. У цих дослідженнях розглядаються сучасні методи аудиторських процедур, використання аналітичних інструментів та інформаційних технологій у процесі перевірки розрахунків з контрагентами.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Водночас аналіз наукових публікацій свідчить, що, незважаючи на значну кількість досліджень, окремі аспекти практичного застосування обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками залишаються недостатньо висвітленими. Зокрема, потребують подальшого дослідження питання вдосконалення організації обліку та методичних засад аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками в умовах цифровізації облікових процесів, змін нормативно-правового регулювання та зростання вимог до прозорості фінансової інформації. Саме ці аспекти зумовлюють необхідність подальших наукових досліджень у даному напрямі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є узагальнення теоретичних положень, визначення особливостей організації обліку і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками в умовах цифровізації, що спрямовані на забезпечення достовірності фінансової звітності та підвищення ефективності управління зобов'язаннями підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розрахунки з постачальниками та підрядниками становлять одну з ключових ланок фінансово-господарської діяльності підприємства, адже саме через них забезпечується безперервність виробництва та стабільність щоденних операцій. У ході роботи підприємство постійно взаємодіє з постачальниками сировини, матеріалів і товарів, а також із підрядними організаціями, що виконують роботи чи надають послуги. Такі господарські зв'язки супроводжуються виникненням зобов'язань, які потребують своєчасного відображення в бухгалтерському обліку та належного контролю.

З економічної позиції ці розрахунки формують кредиторську заборгованість підприємства, що фактично виступає джерелом тимчасово залучених коштів від інших суб'єктів господарювання. Її використання дає можливість більш гнучко формувати структуру фінансування, підтримувати необхідний обсяг оборотних активів і раціонально керувати рухом грошових коштів. Разом із тим надмірне зростання заборгованості або несвоєчасне її погашення може погіршити фінансову стійкість підприємства та підвищити рівень фінансових ризиків.

Основою для обліку розрахунків з постачальниками в Україні є НП(С)БО 11 «Зобов'язання», яке визначає критерії визнання та класифікацію зобов'язань [9]. Проте міжнародні стандарти фінансової звітності, зокрема IFRS 9 «Фінансові інструменти» та IAS 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи», пропонують більш глибокий аналіз суті зобов'язань, базуючись на принципі пріоритету економічного змісту над юридичною формою [10; 12].

Значну роль в теорії бухгалтерського обліку має питання оцінки кредиторської заборгованості. У більшості випадків вона відображається за первісною вартістю, що відповідає сумі зобов'язання, визначеній у договорі між підприємством і постачальником або підрядником. Проте у практиці господарювання можливі ситуації, пов'язані зі зміною договірних умов, нарахуванням штрафних санкцій або виникненням простроченої заборгованості, що потребує коригування її вартості та відповідного відображення в обліку. Аналіз показує, що міжнародні стандарти вимагають від бухгалтера та аудитора застосування професійного судження при оцінці ймовірності виконання зобов'язань, тоді як національна практика часто обмежується документальним підтвердженням факту заборгованості. Це зумовлює необхідність впровадження в українську практику таких інструментів МСФЗ, як оцінка конструктивних зобов'язань, які виникають не лише на основі договорів, а й через усталену ділову практику підприємства [10].

Розрахунки з постачальниками та підрядниками безпосередньо мають вплив на формування витрат підприємства та собівартості продукції, робіт і послуг. Помилки у визнанні або оцінці таких зобов'язань можуть призвести до викривлення фінансових результатів діяльності підприємства та недостовірного відображення інформації у фінансовій звітності. Саме тому в процесі обліку розрахунків з постачальниками необхідно дотримуватися принципів обачності, нарахування та повного висвітлення інформації.

Організація бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками передбачає створення чіткої та послідовної системи документального оформлення господарських операцій, ведення аналітичного та синтетичного обліку, а також здійснення ефективного внутрішнього контролю. Основним бухгалтерським рахунком для обліку таких розрахунків є рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», на якому узагальнюється інформація про стан і рух кредиторської заборгованості підприємства.

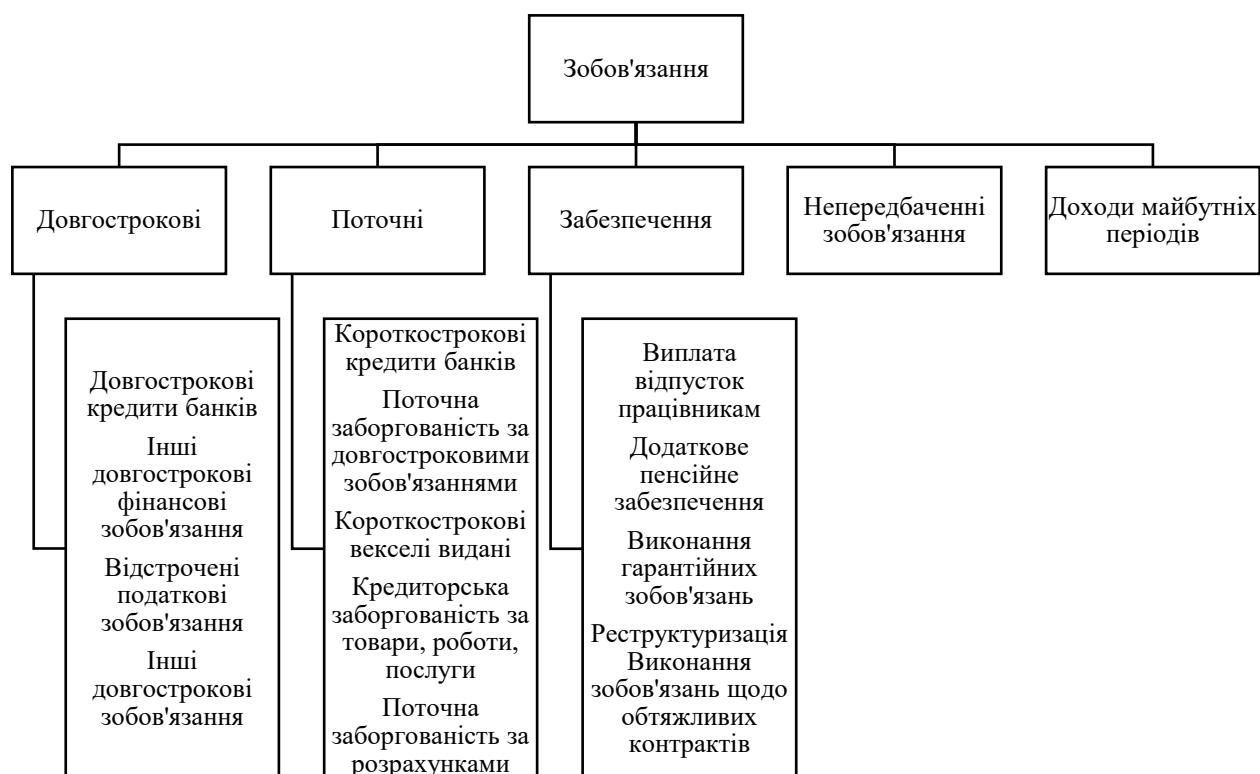

Рис. 1. Основна класифікація зобов'язань в бухгалтерському обліку*

*Складено автором на основі [9].

Аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться за кожним окремим контрагентом, договором та строками погашення заборгованості. Такий підхід дозволяє оперативно контролювати виконання договірних зобов'язань, своєчасно виявляти прострочену заборгованість і аналізувати причини її виникнення. Синтетичний облік, у свою чергу, забезпечує узагальнення інформації за всіма постачальниками та підрядниками і використовується для складання фінансової звітності.

Первинними документами, що підтверджують розрахунки з постачальниками та підрядниками, є договори поставки, рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні, акти приймання-передачі товарів, акти виконаних робіт і наданих послуг, а також платіжні доручення та банківські виписки. Правильність і повнота оформлення первинних документів є необхідною умовою достовірного відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку.

Система розрахунків з постачальниками є складовою обліку кожного підприємства. Діяльність, що пов'язана із здійсненням закупівель, є комплексною, оскільки пов'язана як з функціональними видами діяльності на підприємстві, так із зовнішнім оточенням, наприклад, із постачальниками, які можуть впливати на здобуття стійкої конкурентної переваги на ринку.

Належна фіксація фактів здійснення розрахунків з постачальниками та підрядниками є невід'ємною складовою системи бухгалтерського обліку підприємств, яка побудована на основі документування та складання звітності.

Формування інформаційної бази про розрахунки з постачальниками та підрядниками починається із складання первинних документів, до яких відносяться: договори, накладні, рахунки-фактури, рахунки, акти прийнятих робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, зовнішньоекономічні договори купівлі-продажу, вантажно-митні декларації, приймальні акти і акти експертизи торговельно-промислової палати, комерційні документи (рахунки-фактури, ІНВОЙСИ, що підтверджують митну вартість товару); транспортні накладні.

Дані первинних документів є підставою для формування інформації у регістрах аналітичного та синтетичного обліку. На основі регістрів бухгалтерського обліку формується Головна книга, яка використовується у подальшому для складання фінансової звітності.

Обліковий процес, що здійснюється на підставі первинної документації, закінчується складанням фінансової звітності. Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками відображається у формах фінансової звітності, а саме: у Балансі в частині поточних зобов'язань і у Звіті про рух грошових коштів [8]. Бухгалтерська фінансова звітність, ґрунтуючись на узагальнених даних бухгалтерського обліку, виступає ланкою зв'язку між підприємством і зовнішнім середовищем, задовольняє вимоги щодо необхідного обсягу інформації,

можливостей її засвоєння зовнішніми і внутрішніми користувачами. Отже, можна зазначити, що фінансова звітність має достовірно та правдиво відображати інформацію про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві, що дозволить користувачам звітності приймати обґрунтовані та виважені управлінські рішення.

Ще одним важливим елементом організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є система внутрішнього контролю. Вона передбачає контроль за дотриманням умов договорів, своєчасністю оплати зобов'язань, регулярне проведення інвентаризації розрахунків і звірку даних бухгалтерського обліку з інформацією контрагентів. Ефективна система внутрішнього контролю сприяє запобіганню помилкам, фінансовим порушенням та зловживанням, а також забезпечує підвищення достовірності фінансової звітності підприємства.

До елементів облікової політики підприємства щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги варто віднести і методи оцінки зобов'язань в операціях пов'язаних сторін. Це важливо, виходячи з двох облікових завдань:

- обґрунтування суми податкового кредиту з податку на додану вартість, який виникає внаслідок придбання товарів, робіт, послуг;

- обґрунтування величини витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.

Пов'язаними сторонами вважаються підприємства, які перебувають під контролем або суттєвим впливом інших осіб, та особи, які прямо або опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність.

Перелік пов'язаних сторін визначається підприємством, враховуючи сутність відносин, а не лише юридичну форму відповідно до принципу превалювання економічної суті над юридичною формою. Оцінка зобов'язань в операціях пов'язаних сторін може здійснюватися з використанням таких методів: порівнюваної неконтрольованої ціни; ціни перепродажу; «витрати плюс»; балансової вартості.

За методом порівнюваної неконтрольованої ціни застосовується ціна, яка визначається за ціною на аналогічну готову продукцію (товари, роботи, послуги), що реалізується не пов'язаному з продавцем покупцеві за звичайних умов діяльності.

За методом ціни перепродажу застосовується ціна за вирахуванням відповідної націнки. За методом «витрати плюс» використовується ціна, що складається з собівартості товарів, яку визначає продавець, і відповідної націнки. За методом балансової вартості оцінка активів здійснюється за балансовою вартістю, що визначається згідно з відповідним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку.

Належна побудова облікової політики з метою контролю за кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги, що виникає в результаті операцій з пов'язаними особами, особливо важлива в контексті податкового законодавства. Операції купівлі-продажу між пов'язаними особами мають бути ретельно перевірені на предмет встановлення звичайної ціни з метою запобігання ухилення від оподаткування. Міжнародний стандарт IAS 24 «Розкриття інформації про пов'язані сторони» вимагає не лише відображення сум заборгованості, а й розкриття самої суті відносин, умов розрахунків (включаючи терміни та форму компенсації) та наявності будь-яких гарантій [11]. Відсутність обґрунтованої ринкової ціни може призвести до значних штрафних санкцій та коригування фінансової звітності.

При аудиті облікової політики щодо розрахунків з постачальниками і підрядниками пропонуємо використовувати такі аудиторські процедури:

- запит (керівництву та бухгалтерській службі з питань отримання інформації для перевірки облікової політики та всіх обов'язкових додатків до неї);

- підтвердження;

- опитування.

Внутрішньому аудитору доцільно здійснювати оцінку положень облікової політики в частині розрахунків з постачальниками та підрядниками за основними елементами, наведеними у таблиці 1.

Наведені елементи облікової політики створюють нормативну основу для правильного ведення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, однак рівень достовірності облікових даних достаточо визначається якістю їх практичного застосування та ефективністю внутрішнього контролю на підприємстві.

Аудитору особливу увагу необхідно приділити:

- **організації відповідальності за ведення обліку**, що дозволяє аудитору оцінити рівень надійності облікової системи;

- **наявності або відсутності внутрішнього контролю**, що безпосередньо впливає на ризик викривлень у розрахунках з контрагентами;

- **порядку проведення інвентаризації розрахунків**, що забезпечує підтвердження реальності кредиторської заборгованості;

- **регламентації первинних документів та документообігу**, що є основою доказової бази під час аудиту;

- **правилам відображення заборгованості у фінансовій звітності**, що впливає на достовірність показників балансу та звіту про рух грошових коштів;

- порядку списання простроченої заборгованості, що має суттєвий вплив на фінансові результати підприємства.

Таблиця 1

Елементи облікової політики щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками, які перевіряються аудитором*

Положення облікової політики	Примітки
Організація бухгалтерського обліку	Облік ведеться бухгалтерською службою, одним бухгалтером, бухгалтерським агентством
Внутрішній контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками	Контроль здійснюється окремим підрозділом, окремою особою або не здійснюється
Форма бухгалтерського обліку	Журнальна, комп'ютерна
Інвентаризація розрахунків з постачальниками та підрядниками	Обов'язкова звірка розрахунків з постачальниками та підрядниками для підтвердження залишків на рахунках бухгалтерського обліку перед складанням річної бухгалтерської звітності
Форми первинних документів з обліку розрахунків з контрагентами, за якими не затвержені уніфіковані форми	Форми первинних документів повинні затверджуватися наказом керівника і розміщуватися в додатку до облікової політики
Розкриття інформації про заборгованість перед постачальниками в звітності	Інформація повинна розкриватися в бухгалтерському балансі: сальдо за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» показується розгорнуто - в складі дебіторської і кредиторської заборгованості; в звіті про рух грошових коштів
Правила документообігу, в тому числі в частині розрахунків з постачальниками	Графік документообігу повинен затверджуватися наказом керівника і розміщуватися в додатку до облікової політики
Облік витрат об'єкту	Витрати визнаються в момент оформлення актів про прийом-здачу робіт
Порядок списання заборгованості, за якою минув строк позовної давності	Дебіторська заборгованість повинна списуватися за рахунок резерву по сумнівних боргів і враховуватися на позабалансових рахунках підприємства не менше 5 років, кредиторська заборгованість після закінчення строку позовної давності вважається доходом підприємства.

*Складено автором.

Разом з тим, для аудитора критично важливо оцінити не лише формальну наявність цих положень, а й **фактичне їх дотримання на практиці**. Відсутність належного внутрішнього контролю, неврегульований документообіг або формальний характер інвентаризації можуть свідчити про підвищений ризик помилок і викривлень у фінансовій звітності.

З метою підвищення оперативності обробки облікової інформації, зниження ймовірності помилок і забезпечення прозорості розрахунків доцільним є впровадження автоматизованих систем обліку та аудиту. Використання сучасних інформаційних систем, зокрема ERP-рішень, забезпечує інтеграцію первинного, аналітичного та синтетичного обліку, автоматизацію обліку договорів і господарських операцій за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», а також своєчасне отримання достовірних даних про стан кредиторської заборгованості.

В умовах цифровізації суттєво зростає роль електронного документообігу, який дозволяє скоротити строки обробки документів, підвищити рівень захисту інформації та мінімізувати ризики її втрати або дублювання [13]. Електронні договори, акти виконаних робіт і рахунки сприяють покращенню взаємодії з контрагентами та підвищують ефективність контролю за виконанням договірних зобов'язань.

Автоматизовані облікові системи розширюють аналітичні можливості обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, забезпечуючи контроль за строками погашення зобов'язань і своєчасним виявленням простроченої кредиторської заборгованості. Це створює інформаційну основу для ефективного управління грошовими потоками та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

В умовах використання хмарних ERP-систем і технологій електронного документообігу методика аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками потребує адаптації до цифрового середовища функціонування облікових процесів. Тому доцільно розробити методичні підходи спрямовані на підвищення ефективності аудиту, зниження аудиторського ризику та забезпечення достовірності фінансової інформації (табл. 2).

Запропоновані у таблиці методичні підходи до аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками враховують специфіку функціонування облікових процесів у цифровому середовищі та адаптують класичну методику аудиту до умов використання хмарних ERP-систем і електронного документообігу. Їх комплексне застосування дозволить забезпечити системний аналіз як облікових даних, так і бізнес-процесів формування зобов'язань. Поєднання процесно-орієнтованого та ризик-орієнтованого підходів із використанням комп'ютеризованих методів аудиту дозволить аудитору зосередити увагу на найбільш ризикових операціях, своєчасно виявляти помилки, викривлення та зловживання, а також оцінювати ефективність автоматизованого внутрішнього контролю. Це сприятиме підвищенню якості аудиторських доказів і обґрунтованості аудиторських висновків.

Таблиця 2

**Методичні підходи до аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками
в умовах цифровізації***

Методичний підхід	Зміст підходу	Основні аудиторські процедури
Процесно-орієнтований підхід	Оцінка наскрізних бізнес-процесів закупівель у хмарній ERP-системі (договір – отримання – облік – оплата)	Аналіз логіки процесів у ERP, тестування інтеграції модулів, перевірка автоматичних проведення
Ризик-орієнтований підхід з урахуванням IT-ризиків	Ідентифікація традиційних і цифрових ризиків, пов'язаних з автоматизованою обробкою даних	Формування матриці ризиків, тестування високоризикових операцій, вибір розширених процедур
Аудит електронного документообігу	Перевірка правомірності, цілісності та збереження електронних документів	Аналіз електронних договорів, актів, перевірка ЕЦП, контроль версій документів
Використання СААТs	Суцільний аналіз масивів даних ERP-системи	Автоматизовані запити, виявлення дублювань, нетипових операцій, прострочених зобов'язань
Оцінка автоматизованого внутрішнього контролю	Аналіз контрольних процедур, вбудованих у ERP-систему	Перевірка розмежування доступу, лімітів платежів, процедур погодження
Аналітичний підхід до кредиторської заборгованості	Аналіз структури та динаміки зобов'язань з використанням аналітики ERP	Аналіз строків погашення, концентрації за контрагентами, трендів змін

*Розроблено автором

Таким чином, запропоновані методичні підходи мають практичний напрям і можуть бути використані як у діяльності аудиторських фірм, так і в системі внутрішнього аудиту підприємств, що функціонують в умовах цифровізації, забезпечуючи підвищення достовірності фінансової звітності та фінансової дисципліни.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВИТКІВ У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У статті узагальнено теоретичні положення та проаналізовано практичні аспекти бухгалтерського обліку і аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками в умовах цифровізації облікових процесів. Обґрунтовано, що розрахунки з контрагентами є однією з ключових ділянок обліку, оскільки вони істотно впливають на фінансовий стан підприємства, формування кредиторської заборгованості та достовірність фінансової звітності.

Дослідження показало, що ефективна організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками ґрунтується на чітко сформованій обліковій політиці, належному документальному забезпеченні, веденні аналітичного й синтетичного обліку та функціонуванні дієвої системи внутрішнього контролю. Дотримання вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку забезпечує правильне визнання, оцінку та відображення зобов'язань у фінансовій звітності.

Обґрунтовано доцільність впровадження автоматизованих систем обліку, зокрема ERP-рішень і електронного документообігу, які сприяють інтеграції облікової інформації, підвищенню оперативності її обробки та зниженню ризику помилок. Застосування сучасних інформаційних технологій розширює аналітичні можливості обліку, підвищує прозорість розрахунків і створює інформаційну основу для ефективного управління кредиторською заборгованістю.

Запропоновані методичні підходи до аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками в умовах цифровізації дозволяють адаптувати класичну методику аудиту до сучасного інформаційного середовища. Їх застосування сприяє зниженню аудиторського ризику, підвищенню якості аудиторських висновків і формуванню практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку та внутрішнього контролю на підприємствах, що використовують хмарні ERP-системи та електронний документообіг.

У цілому результати дослідження підтверджують, що удосконалення обліку та аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками в умовах інформаційних систем є важливою передумовою підвищення фінансової дисципліни, достовірності і прозорості фінансової звітності та ефективності управління діяльністю підприємств.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є поглиблення досліджень щодо використання аналітичних інструментів і комп'ютеризованих методів аудиту для виявлення ризиків викривлення фінансової звітності. Особливої уваги потребують питання вдосконалення внутрішнього контролю за розрахунками з контрагентами, управління кредиторською заборгованістю та адаптації облікової політики підприємств до змін нормативно-правового регулювання. Подальші дослідження у цьому напрямі сприятимуть підвищенню якості обліково-аналітичного забезпечення управління та розвитку сучасної практики аудиту.

Література

1. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2018. 640 с.
2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 872 с.
3. Бондар М. І. Фінансова звітність підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2020. 384 с.

4. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 448 с.
5. Петрик О. А. Аудит : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2021. 498 с.
6. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. Київ : Алерта, 2021. 926 с.
7. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту : навч. посіб. Київ : Каравела, 2020. 504 с.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (зі змінами). URL: <https://mof.gov.ua>
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. (зі змінами). URL: <https://mof.gov.ua>
10. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» : виданий Радою з Міжнар. стандартів бух. обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010
11. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS) 24 «Розкриття інформації про пов'язані сторони» : виданий Радою з Міжнар. стандартів бух. обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_043#Text
12. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS) 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» : виданий Радою з Міжнар. стандартів бух. обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text
13. Hall J. A. *Information Technology Auditing*. 4th ed. Boston : Cengage Learning, 2016. 720 p.
14. Romney M. B., Steinbart P. J. *Accounting Information Systems*. 14th ed. Pearson, 2018. 768 p.

References

1. Butynets, F. F. (2018). *Teoriia bukhhalterskoho obliku* [Theory of accounting]: pidruchnyk. Zhytomyr: PP «Ruta» [in Ukrainian].
2. Holov, S. F. (2019). *Bukhhalterskyi oblik v Ukraini: teoriia i praktyka* [Accounting in Ukraine: theory and practice]: monohrafiia. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
3. Bondar, M. I. (2020). *Finansova zvitnist pidpriemstv* [Financial reporting of enterprises]: navch. posib. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
4. Sopko, V. V. (2019). *Bukhhalterskyi oblik* [Accounting]: navch. posib. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
5. Petryk, O. A. (2021). *Audyt* [Audit]: navch. posib. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
6. Tkachenko, N. M. (2021). *Bukhhalterskyi finansovyi oblik, opodatkuvannia i zvitnist* [Financial accounting, taxation and reporting]: pidruchnyk. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
7. Kulakovska, L. P. (2020). *Orhanizatsiia i metodyka audytu* [Organization and methods of audit]: navch. posib. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
8. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2013). *Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti»* [National Accounting Standard 1 "General Requirements for Financial Reporting"]: nakaz vid 07.02.2013 № 73. <https://mof.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2000). *Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 11 «Zoboviazannia»* [National Accounting Standard 11 "Liabilities"]: nakaz vid 31.01.2000 № 20. Retrieved from: <https://mof.gov.ua> [in Ukrainian].
10. International Accounting Standards Board (2018). *Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti (IFRS) 9 «Finansovi instrumenty»* [International Financial Reporting Standard 9 Financial Instruments]: vydanyi Radoiu z Mizhnar. standartiv bukh. obliku. (2018). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010 [in Ukrainian].
11. International Accounting Standards Board (2012). *Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku (IAS) 24 «Rozkryttia informatsii pro poviazani storony»* [International Accounting Standard 24: Related Party Disclosures]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_043#Text [in Ukrainian].
12. International Accounting Standards Board (2012). *Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti (IAS) 37 «Zabezpechennia, umovni zoboviazannia ta umovni aktyvy»* [International Accounting Standard 37 "Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets"]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text [in Ukrainian].
13. Hall, J. A. (2016). *Information Technology Auditing* (4th ed.). Boston: Cengage Learning.
14. Romney, M. B., & Steinbart, P. J. (2018). *Accounting Information Systems* (14th ed.). Pearson.